

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Interdiszciplináris Doktori Iskola
Európa és a magyarság a 18–20. században
Történettudományi Doktori Program

Bene Krisztián

**A francia fegyveres kollaboráció a második
világháborúban**

című

Doktori értekezés tézisei

**Témavezető: Dr. Ormos Mária akadémikus, professor
emerita**

Pécs, 2010.

I. Témaválasztás és célkitűzés

Doktori értekezésemben azt a célt tűztem ki magam elé, hogy bemutassam Franciaország második világháborús történelmének egy igen kevésbé ismert epizódját, a francia fegyveres kollaborációt. Noha általában – különösen a francia történetírás részéről – kevés figyelmet szentelnek ennek a jelenségnek, valójában egy gazdag és szerteágazó témáról van szó, mely igen sok ember életét befolyásolta ebben az időszakban.

A kevesek által ismert téma bemutatása önmagában is igen érdekes és történeti szempontból fontos, ezen felül azonban feltétlenül szükséges a megfelelő összefüggésekben való értelmezése. A fegyveres kollaboráció ugyanis akkor érthető meg egészében, ha Franciaország teljes második világháborús szerepvállalásának tükrében vizsgáljuk meg. Általában ugyanis az a feltevés tartja magát, hogy Franciaország katonai részvétele a hadműveletekben az 1940-es nyugati hadjárat után csupán minimális volt és a szövetségesek oldalán történt. Noha a részvétel valóban nem volt meghatározó jelentőségű a háború kimenetele szempontjából, az a feltevés alapvetően hibás, hogy ezeket az erőfeszítéseket kizárólag a nyugati hatalmak kötelékében fejtették ki. Vagyis az eddigi leírások, amelyek a de Gaulle tábornok vezetése alatt álló Szabad Francia Erők tevékenységét helyezték előtérbe, csupán a francia háborús részvétel egyik aspektusát mutatták be.

Értekezésemben arra vállalkoztam, hogy ennek a részvételnek az eddig mellőzött másik oldalát tárjam a szakmai közönség elé. A de Gaulle irányítása alatt álló erők, melyek a szövetségesek támogatását is élvezték, az észak-afrikai francia gyarmati hadsereg csatlakozása előtt csupán néhány tízezer főt tudtak soraikban. Vagyis a nyugati hatalmak oldalán történő önkéntes harcot csupán a lakosság rendkívül kis része választotta a háború folyamán. Ugyanakkor hasonló számban találunk franciákat a német fegyveres erők kötelékében, akik önként választottak a Harmadik Birodalom hadseregében történő fegyveres szolgálatot. Igaz ugyan, hogy sem a szövetségesek, sem a tengelyhatalmak oldalán választott harc nem befolyásolta meghatározó mértékben a háború kimenetelét, ugyanakkor azonban teljesen más megvilágításba helyezik a második világháborús francia részvételt. Úgy vélem, hogy ezeknek az új eredményeknek köszönhetően lehetővé válik Franciaország háború alatti fegyveres szerepvállalásának reális és torzításmentes bemutatása.

Ugyanakkor a harci események részletes bemutatása mellett azt is felvázolom dolgozatomban, hogy milyen kül- és belpolitikai háttér vezetett oda, hogy a franciák meglepően nagy számban döntöttek a német erők kötelékében vállalt szolgálat mellett.

Franciaország 1930-40-es években folytatott külpolitikai irányvonalának okait az első világháborúban átélt élményekben kell keresnünk, melyek meghatározónak bizonyultak az azt követő több mint 20 év folyamán. Ezek az élmények olyan hatást gyakoroltak a franciák egy egész nemzedékére, mely a politikai vezetők döntéseit ugyanúgy befolyásolta, mint a hétköznapi emberekét. Ez magyarázza az 1930-as években kialakult politikai válságot, melynek megoldását a társadalom egy jelentős része a – már létező vagy ekkoriban megszülető – szélsőséges mozgalmakban vélte megtalálni. Ennek eredményeképpen a korábban marginális jelentőségű szélsőjobboldali pártok olyan nagy ismertségre és támogatottságra tettek szert, mely már a köztársasági rend fennállását fenyegette. Noha 1936-ban ezzel még meg tudott birkózni a kormányzat, az ekkor betiltott mozgalmak jó alapot szolgáltattak ahhoz, hogy a németek a megszállás után megszervezzék saját holdudvarukat, melyet aduázként tudtak felhasználni a francia kormánnyal folytatott tárgyalásaik során.

Ugyanakkor fontosnak tartottam azt is, hogy áttekintsem a francia kormány külpolitikai manőverezését, melynek keretében Laval és Darlan vezetése alatt nyitottak Németország felé. Ez azt jelenti, hogy a korábbi véleményekkel ellentétben 1941-42 folyamán a francia fél ajánlotta fel együttműködését a németnek abban a reményben, hogy így javítja Franciaország háború alatti és utáni pozícióját. Ennek szélesebb körű megvalósulását a német vezetés elutasítása akadályozta meg, amely csak 1943-tól kezdett el komolyabban érdeklődni a francia gazdasági és katonai potenciál felhasználása iránt.

Mindezek alapján úgy vélem, hogy dolgozatommal sikerrel próbálom meg a korábbi hiányos feldolgozásokat kiegészíteni és az adott témát elfogultságmentesen bemutatni, ami még számos későbbi kutatás alapjául szolgálhat.

II. A téma forrásai és a feldolgozás módszertani kérdései

A téma kutatása során számos elsődleges és másodlagos forrásra támaszkodva dolgoztam. Az elsődleges források a Párizsban található Archives nationales, Institut d'Histoire du Temps Présent, Service Historique de Défense, ill. a freiburgi Bundesarchiv Militäarchiv levéltárak anyagai közül kerültek ki. Ugyanitt kell megemlítenem a fegyveres együttműködésben résztvevő túlélők visszaemlékezéseit is, melyek igen nagy segítséget jelentettek ahhoz, hogy ne csupán a száraz tényanyaggal (helyszínek, dátumok, létszámok) ismerkedjek meg, hanem az önkéntesek motivációjával, érzéseivel és benyomásaival is. Arról nem is beszélve, hogy a kétfajta forrásanyag összehasonlítása már önmagában komoly

forráskritikai segítséget jelentett, mivel hozzájárult ahhoz, hogy a pontatlan, hibás vagy eltorzított adatokat kiszűrjem. Véleményem szerint ez jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy végeredményként ideológiai torzításoktól és pontatlan információktól mentes munkát tudtam elkészíteni.

Kutatásaim alapbázisát a párizsi Archives Nationales (CARAN) anyagai jelentették, melyek a korszak egészére vonatkozóan tartalmazzak információkat. Ez hatalmas információbőséget jelentett, ugyanakkor azonban rendkívül alapos válogatást is igényelt, mivel a fondjegyzékben található leírások nagyon keveset árultak el a dobozok valódi tartalmáról. Ennek következtében nagyon nagy mennyiségű anyagot kellett átvizsgálni ahhoz, hogy a témához kapcsolódó specifikus információkat megtaláljam. Ezekre végül különböző helyeken bukkantam rá, ugyanúgy voltak használható adatok Pétain marsall iratai, a belügyminisztérium és a rendőrség aktái között, mint a háború utáni bírósági perek és a német megszálló hatóságok iratanyagában. Ugyanakkor a források egy részének természetéből fakadóan (bírósági jegyzőkönyvek, korabeli újságcikkkel, interjúk) ezek önmagukban nem jelentettek elegendő segítséget a téma megismeréséhez.

Számos itt felbukkant hiányosságot kipótoltak az Institut d'Histoire du Temps Présent (korábban Comité d'histoire de la Seconde Guerre mondiale) iratanyagai, melyek csak az adott korszakkal foglalkoztak, ezért egy-egy témakörre (politikai pártok, kollaboráns mozgalmak, államberendezkedés) vonatkozóan sokkal több és jobban hasznosítható információt tartalmaztak.

A franciaországi levéltári adatgyűjtést ezzel sokáig befejezettnek tekintettem, amíg egy francia történész kolléga fel nem hívta figyelmemet a Vincennes-ben található Service Historique de Défense anyagaira. Ez hatalmas segítséget jelentett számomra (melyet ezúton is köszönök), ugyanis a látszólag kis mennyiségű anyag igazi kincsesbányának bizonyult: a hadügyminisztérium anyagai mellett számos, a frontot megjárt katonatiszt elemzése is helyet kapott a dokumentumok között, így minőségük és pontosságuk miatt ezek bizonyultak legértékesebb és leghitelesebb forrásaimnak a munka során. Az itteni kutatásnak köszönhetően sokkal realisabb képet tudtam kialakítani a fegyveres összecsapások mögött rejtő katonai felkészültségről, anyagi helyzetről és motivációról.

Levéltári kutatásaimat a Freiburgban található szövetségi katonai levéltárban (Bundesarchiv-Militärarchiv) zártam azoknak a hadműveleti naplónak a felkutatásával, melyek a francia egységek tevékenységére vonatkoztak. Itt hasonlóan kellemes meglepetés ért, mint Vincennes-ben, ugyanis a levéltár számos olyan korabeli iratot és fényképet

megőrzött, melyeknek köszönhetően sokkal részletesebben és hitelesebben lehet bemutatni a keleti fronton vívott harcokban résztvevő franciákat.

Kutatásaim során sokszor támaszkodtam a vizsgált korszakban megjelent sajtótermékek írásaira is, melyek egy részét a levéltárak, nagyobbik felét pedig a párizsi Bibliothèque Nationale de France raktárai tartalmazzák. Noha ezen lapok jelentős részét – ideológiai beállítottságuk miatt – alapos forráskritikával kellett kezelni, adatközlő forrásként rendkívül értékesnek bizonyultak, így nagy segítségemre voltak számos részlet tisztázása során.

Meg kell jegyezni, hogy a kutatást számos esetben akadályozta – bár megakasztani szerencsére nem tudta – az a tény, hogy a témakörrel kapcsolatos anyagok egy része csupán a fondjegyzékben szerepelt, de fizikai valójában már nem volt meg a levéltár állományában. Bár egyes dokumentumok elveszhetnek, olyan gyakran találkoztam a jelenséggel, hogy nem tudom csupán ennek a számlájára írni. Ebből kifolyólag feltételezem, hogy ezeknek a veszteségeknek egy része egy szisztematikus, de nem teljes, tisztogatásnak a részét képezi. Ennek hatásait a több levéltárban végzett kutatás kiküszöbölte, de véleményem szerint jól jelzi, hogy milyen érzékeny és kevésbé kutatott témáról van szó.

Dolgozatomhoz felhasználtam a téma francia, német, angol nyelvű szakirodalmát, valamint bizonyos kérdések megvilágításához magyar nyelvű műveket is felhasználtam. A megfelelő források felkutatása komoly problémát jelentett, mivel a második világháború szakirodalma könyvtárakat tölt meg, a fegyveres kollaborációval azonban meglehetősen kevés könyv foglalkozik. Az általánosabb kérdésekhez az előbbiekből válogattam (ezekre nem is kívánok külön kitérni), a konkrét kutatási témához azonban az utóbbiakat kellett felkutatni és feldolgozni. Ez esetenként komoly kihívást jelentett, mivel ezeket a könyveket általában alacsony példányszámban – néha nagyon régen – jelentették meg, a francia könyvtárak pedig nem különösebben törekedtek arra, hogy megtartsák őket állományukban. Ebből kifolyólag egyes művek sok esetben igazi könyvészeti ritkaságokká váltak, melyeknek beszerzése komoly nehézségekbe ütközött, de ezeket a problémákat végül minden esetben megoldottam.

A leghasznosabbnak a túlélők visszaemlékezései bizonyultak, melyekben a különböző fegyveres szervezetekben szolgálatot teljesítő franciák írták meg élményeiket. Ezeket igazi élmény volt forgatni, de hamar kiderült, hogy túl sok ellentmondást tartalmaznak, ezért gyakorlati hasznuk gyorsan lecsökkent a szememben. Ezt a nehézséget a keleti frontot megjárt francia önkéntesek túlélőinek szövetségével (Cercle des Descendants et des amis des Vétérans français du Front de l'Est, 1941-1945) való kapcsolatfelvételemet követően sikerült megoldanom, ugyanis ennek a szervezetnek köszönhetően kiderült, hogy mely művek

származnak valódi túlélők tollából és melyek csupán „utánérzések”. A hitelesnek bizonyuló műveket ezt követően már legértékesebb forrásaim között tartottam számon, és nagyon sok hasznos információval gazdagították dolgozatomat.

A témához kapcsolódó szakirodalom meglehetősen szegényes volt, de azon belül ki kell emelnem Jean Mabire, Eric Lefèvre, Daniel Laurent és Robert Forbes írásait, melyek a túlélőkkel folytatott interjúkon alapulnak, így szervesen kötődnek a korábban ismertetett visszaemlékezésekhez. Az összefoglaló jellegű munkák közül Pierre Giolitto és Dominique Venner munkáit kell kiemelni, akik már levéltári forrásokat is felhasználtak kutatásaik során, így továbbmentek a korábbi szerzőknél, még ha a német forrásokat teljes mértékben figyelmen kívül is hagyták.

Az angol és német nyelvű könyvek meglehetősen bőségesek voltak a különböző egységek és hadműveletek leírásával kapcsolatban, így értékes, bár csak másodlagos segítséget jelentettek a háttér felvázolásához. A kivételt Hans Neulen Werner a német sereg kötelékében szolgálatot teljesítő idegen önkéntesekről írt műve jelenti, mely nagyon alapos volt, azonban a franciákkal foglalkozó fejezete szintén komolyan támaszkodik a francia írásokra, így kevés teljesen új információt tartalmaz kutatási témámra vonatkozóan.

A történelmi folyóiratok közül ki kell emelnem a Historia és az Axe & Allié című kiadványokat, melyek tematikus számai vázlatos felépítésük dacára nagy segítségemre voltak a részletek összerakása során.

III. A disszertáció felépítése

A választott témát disszertációmban hat részre osztva tárgyaltam. Elsőként az előzményeket vettem górcső alá, vagyis azt a bel- és külpolitikai hátteret, mely együttesen elvezetett a címben megfogalmazott jelenség felbukkanásáig. A külpolitikában a francia-német kapcsolatok alakulását tekintetem át, mely a legfontosabbnak bizonyult Franciaország további sorsa szempontjából. A külpolitikai vázlatos áttekintésével párhuzamosabban valamivel részletesebben megvizsgáltam a belpolitikai élet legfontosabb eseményeit a két háború közötti időszakban és különös figyelmet szenteltem a szélsőjobboldali erők bemutatásának. Ezek az erők különböző pártok és mozgalmak keretében jelentek meg a korszakban és elsődleges szerepet játszottak a fegyveres együttműködés létrejöttében, így előéletük és tevékenységük ismertetése lehetővé teszi a későbbi események jobb megértését. Ugyanebben a fejezetben tekintetem át a francia kormány és a szélsőjobboldali pártok háború

alatti politikai manőverezését a német megszállókkal való kooperáció és kapcsolattartás során, amely közvetlenül befolyásolta a fegyveres együttműködés alakulását.

A második fejezetet a legelső és leghosszabb ideig létező fegyveres együttműködő szervezetnek, a francia antibolsevik légióknak (Légion des volontaires français contre le bolchvisme) szenteltem. Részletesen megvizsgáltam az 1941-ben létrehozott és 3 éven keresztül fennálló alakulat létrehozásának körülményeit, felépítését és a keleti fronton vívott harcait. A korábban már bemutatott kollaboráns pártokhoz szorosan kötődő szervezet tevékenységének bemutatása dolgozatom eredményei közül már önmagában is kiemelkedik, mivel részleteiben még a témával foglalkozó szakirodalomban sem került korábban ismertetésre.

A harmadik részben a francia államnak a fegyveres együttműködésben játszott szerepét mutattam be. A francia kormány jelentős lemaradással reagált az eseményekre, viszont ezt követően több kísérletet (Trikolór Légió, Afrikai Falanx) is tett arra, hogy aktívan kivegye részét a német fegyverek győzelméből. Annak ellenére, hogy ezek – elsősorban a németek elutasító magatartása miatt – sikertelenül végződtek, jól jelzik a francia politikai vezetés együttműködési szándékát. A két fegyveres mozgalom tevékenységének bemutatása az előző fejezethez hasonlóan hiánypótló, mivel erre levéltári források alapján még nem került sor.

A negyedik fejezet kivételt képez abban az értelemben, hogy egy olyan szervezetet (a Francia Milíciát) mutattam be benne, mely közvetlenül nem vett részt a fegyveres együttműködésben. Ennek ellenére a Milícia szerepének ismertetése megkerülhetetlen ennek a jelenségnek a bemutatásakor, mivel a szervezet tagjai – a vezetőség utasításainak megfelelően – minden olyan alakulatban fontos posztokon képviseltették magukat, mely a fegyveres együttműködés mellett kötelezte el magát. Ugyanakkor fontosnak tartottam kitérni a Miliciának a rendfenntartásban játszott szerepére, mivel az annak során elkövetett túlkapasok miatt alakult ki az a közutálat, amely komoly szerepet játszott abban, hogy a szervezet tagjai a végsőkig kitartottak a németek oldalán.

Az ötödik részben a német irányítás alatt álló fegyveres együttműködéssel foglalkoztam, mely elsősorban a Waffen-SS kötelékében 1943 közepén felállított francia alakulat tevékenységét jelentette. Áttekintettem a toborzást, az egység felállítását és kiképzését, majd pedig véres tűzkeresztségét 1944 Galíciában. Ezt követően bemutattam az alakulat újjászervezését, melynek során a francia egységet hadosztállyá fejlesztették fel, majd sietős és hiányos kiképzés után Pomerániában vetették be újból a Vörös Hadsereg csapatai ellen, ahol újfent megsemmisítő vereséget szenvedett. Az alakulat története azonban nem ért

véget, mivel újabb átszervezés után a hadosztály maradékát (egy rohamzászlóalj) Berlin védelmében vetették be, ahol az utolsó pillanatig részt vett a harcokban.

Ugyanebben a fejezetben elevenítettem fel azoknak a kisebb alakulatoknak a történetét is, melyek francia önkéntesekből jöttek létre és a német fegyveres erők valamelyik fegyvernemének kötelékében láttak el szolgálatot. Noha ezek általában kisebb létszámú alakulatok voltak, melyek csupán másodlagos szerepet játszottak a háború eseményeiben, esetenként mégis kivették részüket a harci eseményekből, ezért mindenféleképpen meg kell említeni őket. Velük párhuzamosan mutattam be a francia kormány próbálkozásait arra, hogy 1942 novemberét követően – mikor a francia fegyverszüneti hadsereget a németek feloszlatták – újból saját fegyveres erőre tegyen szert. Mivel ezek létrehozása teljes egészében a német hatóságok engedélyétől függött, így nem meglepő módon csak olyan alakulatok jöhettek létre, melyek a német érdekek szolgálatában állhattak. Ugyanitt tekintetem át a német hadseregbe besorozott elzász-lotaringiaiak kálváriáját, akik ugyan létszámban jelentősek voltak, de nem voltak önkéntesek, ezért nem képezik szerves részét értekezésemnek, de a teljes kép érdekében említést kellett tenni létezésükről és sorsukról.

Az utolsó fejezetben a fegyveres együttműködés lezárulása utáni eseményeket vizsgáltam meg, hiszen az abban résztvevők története nem ért véget a háborúval. Sokak számára csak ekkor kezdődtek el az igazi megpróbáltatások. A frontokat megjárt veteránokra szovjet hadifogolytábor, majd francia bíróság és börtön várt a németek oldalán folytatott szolgálatukért cserébe. A halálos ítéletek ellenére ugyanakkor sokan közülük viszonylag enyhe ítéletet kaptak, ha a Franciaországban a rögtönítélő bíróságoknak áldozatul esett tisztviselőkkel és milicistákkal hasonlítjuk össze őket. Többségük néhány éven belül amnesztiával kiszabadult és – ha nem is teljesen tiszta lappal, de – újrazedhette életét. Egyesek pedig fegyverrel a kézben vívhatták ki szabadságukat, számukra az indokínai hadszíntéren a vietnámi hadsereg elleni harcokban való részvétel volt a szabadság ára. Az már csak a sors torz fintora, hogy ugyanannak köszönhették szabadságukat, mint bebörtönzésüket: a kommunisták elleni harcok.

IV. Az értekezés tudományos eredményei

Dolgozatomban egy időig – a hazai és a külföldi történetírásban egyaránt – szinte teljesen ismeretlen témát, a francia fegyveres kollaborációt mutattam be levéltári anyagok, visszaemlékezések és szakirodalmi források alapján. Mind a téma bevezetése a köztudatba,

mind a lehető legszélesebb forrásbázison keresztül történő bemutatása már önmagában is komoly eredménynek tekinthető, hiszen ezidáig még nem került sor tudományos igényű feldolgozására.

Szélesebb értelmezési közegbe helyezve is nagy jelentőséggel bír az értekezés, mivel egyértelművé teszi azt a korábban csak szűkebb szakmai körben ismert véleményt, mely szerint a francia-német kapcsolatokban az együttműködést kezdeményező fél a francia volt. A fegyverszünetet követően létrejövő új politikai berendezkedés vezető személyiségei – különböző okokból ugyan, de – meg voltak győződve a német fegyverek győzelméről, ezért különböző felajánlások keretében próbáltak meg közeledni Németországhoz, melyekkel biztosítani remélték Franciaország különleges helyzetét a háború utáni német vezetés alatt álló Európában.

Ezen a folyamaton belül részletesen vizsgáltam a francia kormány részéről tett katonai jellegű felajánlásokat, melyek közül szélesebb körben csupán a szíriai fegyveres konfliktus ismert. Noha erre is kitértem, de az igazi újdonságot az jelenti, hogy részletesen bemutattam az állam által létrehozott és német célok érdekében bevetni szándékozott fegyveres szervezeteket: a Trikolór Légiót és az Afrikai Falanxot. Annak ellenére, hogy egyik sem gazdagította a francia hadtörténelem dicső lapjainak sorát, létezésük jelzésértékű volt a francia kormány külpolitikai irányválasztásával kapcsolatban.

Mindezek mellett komoly hangsúlyt fektettem arra, hogy részletesen bemutassam a francia antibolsevik légió (LVF) megalakulását és tevékenységét, mely a párizsi kollaboráns pártok fellépésének eredményeként született meg. Fontos eredmény, hogy szélsőséges nézeteik ellenére ezeknek a politikai erőknek a többségét nem az idealizmus vagy a németekkel való együttműködés vágya, hanem szimpla opportunizmus hajtotta: a németeknek tett szolgálatokkal kívánták bebiztosítani franciaországi politikai felemelkedésüket. Az már egy másik kérdés, hogy ebben a szándékukban nagyobb részt csalódnuk kellett, mivel a németek nem járultak hozzá ahhoz, hogy kormányt alakítsanak, de mint nyomásgyakorló eszköz, mindig ott tartották ezt a lehetőséget eszköztárunkban.

Az antibolsevik légió keleti fronton folytatott tevékenységét igyekeztem a lehető legpontosabban és leghitelesebben bemutatni, mivel úgy vélem, hogy ennek az alakulatnak már a létezése is kevésbé ismert, így a harcokban való részvételének ismertetése önmagában is komoly előrelépést jelent a második világháborús francia katonai részvétel reális felmérése felé vezető úton. Az a tény önmagában is nagyon meglepő, hogy francia katonák részt vettek a Moszkva ellen indított 1941-es támadásban, de az is legalább ilyen érdekes, hogy ezt követően még közel 3 éven keresztül harcoltak az orosz és belorusz hátszágban a partizánok

ellen, nem kevés kitüntetést és elismerést kiérdemelve. Meg kell jegyezni, hogy kezdeti erősen politizált összetétele és a meglehetősen gyenge emberanyaga ellenére a légió arra is képes volt, hogy 1944-ben – még ha csak egy rövid epizód erejéig is – sikeresen vegye ki részét a frontvonal harcaiból, amikor a német alakulatok többsége megtört az orosz nyári offenzíva ereje alatt.

Noha eredetileg nem képezte az értekezés célját, a kutatás folyamán egyértelművé vált, hogy a Francia Milícia tevékenységének bemutatása megkerülhetetlen a vállalt téma hiteles ismertetéséhez. Ez a szervezet, mely a Pétain marsall által létrehozott veteránmozgalomból kiválva jött létre, nem csupán a francia belpolitikai életben játszott komoly szerepet, de vezetője, Joseph Darnand, ambiciózus fellépésének köszönhetően, komoly szerepet játszott a németekkel folytatott fegyveres együttműködésben. Már az antibolsevik légióban is képviseltette magát a szervezet néhány harcedzett tiszt küldésével, ez a szerep azonban még komolyabbá vált a Waffen-SS francia egységén belül, ahol a tiszti kar döntő többségét és a legénységi állomány jelentős részét a milicisták adták. Ennek következtében szakítanunk kell azzal a képpel, hogy a Francia Milícia csupán a franciaországi rendfenntartással-elnomással foglalkozott volna fennállása során.

Hasonlóan új eredmény a Waffen-SS kötelékén belül 1943 folyamán létrehozott francia egység létrehozásának, kiképzésének és bevetésének bemutatása. Ez különösen kiemelkedő abból a szempontból, hogy a dolgozatban ismertetett eredmények a német és francia levéltári források, valamint a visszaemlékezések feldolgozásának eredményeként születtek meg, így újszerűségükhöz és pontosságukhoz nem férhet semmi kétség. A francia alakulat tagjai közel egyéves, rendkívül alapos kiképzésen – valamint számos átszervezésen – estek át, mielőtt 1944 nyarán Galíciában bevetették őket a Vörös Hadsereg csapatai ellen. Az itteni harcokban az egység komoly felkészültségről tett tanúbizonyságot, ez azonban nem tudta megakadályozni, hogy 90 százalékos veszteséget szenvedjen, ami teljes átszervezését tette szükségessé. Ez egybeesett Hitlernek azzal a döntésével, melynek értelmében a német fegyveres erők kötelékében szolgálatot teljesítő külföldieket a Waffen-SS fennhatósága alá vonta, így 1945 elején már egy francia hadosztály állt kiképzés alatt Németországban. Ennek ugyan sem létszáma, sem felszerelése, sem motivációja nem volt megfelelő, 1945 februárjában a német hadvezetés mégis bevette Pomerániában. Az itteni harcok hasonló eredménnyel zárultak, mint az előző nyári galíciai hadművelet.

Szervesen ebbe a sorba illeszkedik, mégis külön kiemelném azt ezt követő újjászervezést, melynek keretében a további harcot választó franciákat Berlinben vetették be a várost ostromló szovjet erők ellen. A harcedzett veteránokból álló rohamzászlóalj – noha

halálra volt ítélve – annyira meggyőző teljesítményt nyújtott a háború utolsó napjainak harcainak során, amellyel a németek elismerését is kivívta. Ezt nem csupán szavak, de négy Lovagkereszt is bizonyítja, amelyek talán a háború legkülönösebb kitüntetései, hiszen francia katonák kapták Hitler bunkerének kiemelkedő védelméért.

Noha látszólag kevésbé tűnik fontosnak, mégis egy külön fejezetet szenteltem azoknak a kisebb alakulatoknak, melyek létszámra és jelentőségre nem érnek a korábbiak nyomába, azonban mégis a francia fegyveres együttműködés részét képezik, így megemlézésük feltétlenül szükséges volt a teljes kép bemutatásához. Ezeknek az egységeknek az esetében az igazi jelentőség nem is a katonai eredményekben rejlik, hanem abban a tényben, hogy a franciák – még ha általában csupán anyagi előnyök érdekében is – egyáltalán nem zárkóztak el a német fegyveres erők kötelékében teljesített szolgálattól.

Külön figyelmet fordítottam az együttműködésben résztvevő franciák háború utáni sorsának felkutatására. Ennek a vizsgálatnak a legfontosabb eredménye az, hogy az egyébként meglehetősen szigorú francia bíróságok a német szolgálatban fegyveres szolgálatot vállalók esetében sokkal elnézőbbek voltak, mint a hazai közigazgatásban vagy rendfenntartásban német érdekeket kiszolgálók esetében. Ennek a megítélésnek egy különleges eredménye volt az elítéltek egy részének felhasználása az indokínai harcokban, de a további fegyveres szolgálatot nem vállalók is pár éven belül kiszabadultak a börtönből, tehát furcsa módon a németek oldalán harcolni egy szégyenteljes, de bocsánatos bűnnek számított.

Számszerűsítve az eredményeket, azt kell látnunk, hogy a francia fegyveres kollaborációban résztvevő személyek száma óvatos becslések szerint is meghaladta az 50 ezer főt. Noha ez szám parányinak tűnhet egy 40 milliós ország esetében, ha összehasonlítjuk a Szabad Francia Erők kötelékében szolgálatot vállaló franciák számával, azt látjuk, hogy nagyságrendileg nincs eltérés. Meg kell jegyezni, hogy mindkét esetben jóval több franciának lett volna lehetősége csatlakozni, de a francia társadalom döntő többsége nem élt ezzel a lehetőséggel. Dolgozatom egyik legfontosabb kutatási eredményéből két következtetés is levonható: egyrészt Franciaország (amely egyaránt magában foglalja a kormányt és a lakosságot) nem viseltetett nagyobb szimpátiával a szövetségesek irányában, mint a németek felé; másrészt pedig a második világháborús francia katonai részvétel – jelképes nagysága ellenére – sokkal diverzifikáltabb volt, mint azt korábban feltételeztük.

Bízom benne, hogy a fenti eredmények fényében Franciaország második világháborús megítélése a jövőben új alapokra kerül, ami lehetővé teszi a téma elfogultság- és torzításmentes kutatását.

V. A téma továbbfejlesztésének lehetőségei

Terjedelmi okok miatt nem volt lehetőségem arra, hogy részletesen vizsgáljam a fegyveres kollaboráció számos aspektusát, amelyek tovább árnyalhatnák a dolgozatomban kialakított képet. Az egyik ilyen megközelítés a fegyveres együttműködésben résztvevő alakulatok franciaországi tevékenysége, mely általában meglehetősen aktív volt, számos kiadványt jelentettek meg, konferenciákat, kiállításokat szerveztek, valamint baráti társaságokat hoztak létre. Noha ezzel közvetlenül nem járultak hozzá a frontokon zajló hadműveletek sikeréhez, érdemes lenne utánajárni, hogy mekkora közönséghez jutottak el ebben a formában és mennyien tartozhattak ezeknek a szervezeteknek a vonzáskörzetébe.

Ugyanilyen érdekes lenne utánajárni az ötödik fejezet végén röviden bemutatott kisebb alakulatok összetételének és tevékenységének, melyekről jelenleg nagyon kevés információ áll rendelkezésre. Esetükben a legnagyobb nehézséget az jelenti, hogy számos esetben nem került sor önálló francia alakulatok felállítására, így nagyon esetleges a franciákra vonatkozó információk fellelése az iratanyagban. Emellett arról sem szabad megfeledkezni, hogy a különleges egységekben szolgálatot teljesítő katonákra vonatkozó iratokat szisztematikusan megsemmisítették a felelősségrevonás elkerülése végett, így nagyon nehéz finomítani a képet, de egy próbát minden bizonnyal megérne.

Mindemellett a téma mélyebb megismerése mellett érdemes lenne a jövőben párhuzamos kutatásokat végezni más nyugat-európai országok fegyveres együttműködésével kapcsolatban. Nagyon jó összehasonlítási lehetőséget kínál például Belgium, melynek francia- és hollandajkú lakossága igen aktívan vett részt a fegyveres kollaborációban, így ennek részletes elemzése – figyelembe véve az országok lakossága közti méretkülönbségeket – olyan következtetések levonására adna lehetőséget, melyek lehetővé tennék a francia részvétel szélesebb közegben való értékelését.

VI. Fontosabb publikációk és előadások

Tanulmányok

- Kanada a második világháborúban in IV. Grastyán konferencia tanulmánykötet, Pécsi Tudományegyetem, Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs 2007. 18-23. o.
- A Bir-Hakeim-i csata in V. Grastyán konferencia tanulmánykötet, Pécsi Tudományegyetem, Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs 2008. 17-26. o.
- Francia fegyveres kollaboráció 1940-45. A Légion des volontaires français contre le bolchevisme születése in Kutatási füzetek 13., Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2008. 31-54. o.
- La 1re Brigade française libre dans la bataille de Bir Hakeim in Öt kontinens folyóirat, ELTE, Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest 2008. 9-25. o.
- Les Canadiens dans la guerre sud-africaine in Itinéraires francophones, Université de Pécs, Ímea Kiadó, Pécs, 2008. 261-268. o.
- Delfinek akcióban. A francia tengerészgyalogság története a kezdetektől napjainkig in VI. Grastyán konferencia tanulmánykötet, Pécsi Tudományegyetem, Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs 2009. 6-12. o.
- A francia gyarmati csapatok az első világháborúban in „Mire lehullanak a levelek...” 90 esztendeje ért véget a Nagy Háború, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2009. 76-82. o.
- Des volontaires finlandais dans la 5e SS division ”Wiking” 1941-1943 in 2e Journée d’études des jeunes chercheurs en études finno-ougriennes tanulmányai, Centre Interuniversitaire d’Etudes Hongroises, Párizs, 2009. www.cieh.tiple.org
- Francia önkéntesek a keleti fronton 1941-1944 in Politika, egyház, mindennapok konferencia tanulmánykötete, Modern Minerva Alapítvány, Heraldika Kiadó, Budapest, 2010. 265-281. o.
- Les recrutements de la Waffen-SS en Hongrie in 3e Journée d’études des jeunes chercheurs en études finno-ougriennes tanulmányai, Centre Interuniversitaire d’Etudes Hongroises, Párizs, 2010. www.cieh.tiple.org
- La Légion des volontaires français contre le bolchevisme devant Moscou in Az újlatin filológia aktuális kérdései a XXI. században I-II. tanulmánykötete

- La Légion des volontaires français contre le bolchevisme sur le front de l'Est in Az újlatin filológia aktuális kérdései a XXI. században I-II. tanulmánykötete
- Franciák a fegyveres SS-ben 1943-1945 in Verbum – megjelenés alatt
- A Waffen-SS francia önkéntesei az 1944-es galíciai harcokban in Kutatási füzetek 17. – megjelenés alatt
- A német hadsereg francia önkéntesei Magyarországon a II. világháborúban in Acta Historica – megjelenés alatt
- Finn önkéntesek a Fegyveres-SS-ben 1941-45 in VIII. Grastyán konferencia tanulmánykötete – megjelenés alatt
- La Milice Française, l'armée de collaboration in Revue d'études françaises N 16. – megjelenés alatt
- Les relations franco-hongroises dans la Waffen-SS in Europe centrale, carrefour des cultures dans la tradition littéraire II konferencia tanulmánykötete – megjelenés alatt

Könyvfejezet

- A világháború bűnbakja: Magyarország in Az első világháború. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009. 74-75. o.

Recenzió

- Pierre Giolitto Histoire de la Milice (Paris, Perrin, 2002. 575. o.) című könyvének francia nyelvű recenziója in De près, de loin. Visions et perceptions du Maghreb (szerk.: Zsuzsa Simonffy, Laurent Fleuret) Pécs, Université de Pécs, 2008. 257-260. o.
- Oszetzky Éva – Pálfy Miklós – Borbás László: Szótárszerkesztés, szótárkiadás. (Szeged, Grimm Könyvkiadó, 2004.) című könyvének magyar nyelvű recenziója in Az újlatin filológia aktuális kérdései a XXI. században I-II. tanulmánykötete.

Szakfordítás

- Jean-Marie Schaeffer: Metalepszis és fikcionális alámerülés in Narratívák 6. Narratív beágyazás és reflexivitás, Kijárat Kiadó, Budapest, 2007. 242-253. o.
- Éric Morvillez: A rómaiak kora. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008. 80 o.

- Jean-Pierre Verney: Az első világháború. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009. 80 o.
- Franck Segrétain: A második világháború. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2009. 80 o.

Szerkesztés

- Bene Krisztián-Oszetzky Éva (szerk.): A francia nyelv Európában in Modern nyelvoktatás, Tinta Kiadó, 2007. dec. XIII. 4. sz. 82-96. o.
- Kutatási Füzetek 13., A PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskolájának kiadványsorozata, Pécs, 2008, 331 o. Szerk.: Bene Krisztián – Sarlós István – Vitári Zsolt
- Kutatási Füzetek 15., A PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskolájának kiadványsorozata, Pécs, 2009, 357 o. Szerk.: Bene Krisztián – Sarlós István – Vitári Zsolt
- Kutatási Füzetek 17. A PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskolájának kiadványsorozata, Pécs, 2011. Szerk.: Bene Krisztián – Sarlós István – Vitári Zsolt – megjelenés alatt

Előadások

- 2005. március: Frankofón kerekasztal: Kanadai partraszállások Normandiában (Alliance française de Pécs, Pécs)
- 2005. április: A Kanada-tanulmányok 25 éve Magyarországon: Kanada és a második világháború (Károlyi palota, Budapest)
- 2006. április: IV. Országos Interdiszciplináris Grastyán Konferencia: Kanada a második világháborúban (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2007. március: Hadtörténeti esték előadássorozat a Magyar Hadtudományi Társaság Dél-Dunántúli Tagozatának szervezésében: A francia hadsereg az Afrika Korps ellen (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2007. május: V. Országos Interdiszciplináris Grastyán Konferencia (PTE): A francia hadsereg újjászületése: Bir Hakeim (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)

- 2007. augusztus: SPECQUE (Simulation du Parlement Européen Canada-Québec-Union Européenne): L'Europe des nations (Párizs, Párizsi Polgármesteri Hivatal)
- 2008. március: 1er Forum de communication professionnelle: Français Langue Appliquée (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2008. november: Hadtörténeti esték előadássorozat a Magyar Hadtudományi Társaság Dél-Dunántúli Tagozatának szervezésében: A francia gyarmati hadsereg az első világháborúban (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2008. november: Az újlatin filológia aktuális kérdései a XXI. században I.: Az LVF Moszkva alatt (Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs)
- 2009. február: 2e Journée d'études des jeunes chercheurs en études finno-ougriennes: Des volontaires finlandais dans la 5e SS Division "Wiking" 1941-1943 (Université Paris 3 – CIEH, Párizs)
- 2009. április: Pécsi Tudományegyetem történésztalálkozója: Hitler bunkerének utolsó védői: a franciák. 1945. április 24.-május 2. (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2009. szeptember: Politika – egyház – mindennapok. Fiatal kutatók Európa és Magyarország XVIII-XXI. századi történelméről konferencia: Francia önkéntesek légiója a keleti fronton 1941-1944 (Kodolányi János Főiskola, Budapest)
- 2009. szeptember: Romanisztika doktoranduszok első egyetemközi nemzetközi konferenciája: Francia fegyveres kollaboráció a második világháborúban. Franciák a fegyveres SS-ben 1943-45. (Pázmány Péter Tudományegyetem, Piliscsaba)
- 2009. november: Az újlatin filológia aktuális kérdései a XXI. században II.: Az LVF a keleti fronton 1942-44 (Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs)
- 2009. december: 3e Journée d'études des jeunes chercheurs en études finno-ougriennes: Les recrutements de la Waffen-SS en Hongrie (Université Paris 3 – CIEH, Párizs)
- 2010. április: Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport előadássorozata: A francia antibolsevik légió harcai a keleti fronton Moszkvától Kaunasig (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2010. április: Történész PhD-hallgatók konferenciája: A német hadsereg francia önkéntesei Magyarországon a II. világháborúban (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

- 2010. május: Mots, discours, textes – A visegrádi frankofón országok romanisztika doktorandusz hallgatóinak 15. nemzetközi konferenciája: La Milice française, l'armée de collaboration (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)
- 2010. szeptember: Europe centrale, carrefour des cultures dans la tradition littéraire II: Les relations franco-hongroises dans la Waffen-SS. (Université Masaryk-Université de Picardie Jules Verne, Brno)
- 2010. szeptember: Romanisztika doktoranduszok második egyetemközi nemzetközi konferenciája: A Vichy-rendszer elvetélt kísérlete: a Légion tricolore. (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)
- 2010. november: Az újlatin filológia aktuális kérdései a XXI. században III.: Az Afrikai Falanx tündöklés nélküli bukása (Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs)